

кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз / В. А. Шкелебей // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 6. – С. 179–188.

*Ляш А. О.,
професор кафедри правознавства
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат юридичних наук, професор,
Кубрак О. І.,
студент 5-го курсу
Київського національного університету
культури і мистецтв*

УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Поширеною є думка, що з набранням чинності Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК) [1], законодавець, впроваджуючи інститут угод у кримінальне провадження, мав на меті спростити процедуру розгляду певної категорії кримінальних проваджень (справ), зменшити навантаження на судові та правоохоронні органи, зменшити процесуальні строки кримінального провадження, зменшити кількість осіб у СІЗО та в'язницях, зекономити бюджетні кошти та інше. Інститут угод у кримінальному судочинстві (зокрема, угоди про визнання винуватості) має як прихильників (вони наводять вище перелічені переваги), так і опонентів, які вважають, що основними проблемами при практичному застосуванні інституту угод про визнання винуватості є посилення ролі прокурора. При цьому зменшується роль суду у кримінальному провадженні, обмежується право на оскарження вироку, передбачено притягнення до кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди, посилюється корупція в діяльності прокурорів та суддів та інші [2, с. 236; 3, с. 8].

Питання інституту кримінального провадження на підставі угод у своїх наукових працях досліджували такі процесуалісти, як А. С. Александров, Є. М. Блажівський, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін, В. Т. Нор, В. Я. Тацій, І. Я. Фойницький, М. І. Хавронюк, В. А. Шкелебей та ін. Окремі вітчизняні вчені процесуалісти (П. М. Маларчук, В. Н. Махов, П. В. Пушкар, Д. В. Філін та ін.) звертали увагу на необхідність імплементації

угоди про визнання винуватості у кримінальне процесуальне законодавство України, що й було враховано законодавчим органом.

Під час кримінального провадження за чинним КПК (гл. 35) можуть бути укладені такі угоди: про примирення між сторонами та про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим (п. 1, 2 ч. 1 ст. 468 КПК) [1]. Варто зазначити, що укладення таких угод може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку (ч. 5 ст. 469 КПК) [1].

Інститут угоди про визнання винуватості достатньо розвинутий у кримінальному процесі Англії та США, де 70–90 % усіх кримінальних справ вирішується шляхом укладення такої угоди між сторонами обвинувачення і захисту. Таке вирішення справи відповідає завданням кримінального судочинства: швидке та повне розкриття злочинів, викриття винних та охорона прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. США та Велика Британія були першими державами, що почали застосовувати угоду про визнання вини у кримінальному процесі. Досвід цих та інших європейських країн також може бути використано в Україні. Тому, на думку В. І. Теремецького, Г. В. Соловей, впровадження класичного інституту угоди про визнання вини повинно здійснюватися з урахуванням національних особливостей здійснення кримінально-процесуальної діяльності [4, с. 111].

Реформування судочинства в Україні свого часу було умовою вступу нашої країни до Ради Європи. Це дозволяє розглядати існування інституту угоди про визнання винуватості у чинному КПК доцільним і прогресивним кроком до гармонізації українського законодавства із законодавством європейських країн. Зарубіжний досвід свідчить, що така угода має свої особливості та умови укладення, хоча її сутність та призначення фактично однакові. Проте, як зазначають І. О. Турчак та І. Д. Ваньчук, угода про визнання вини в певній мірі суперечить «презумпції невинуватості особи», згідно з якою особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у законному порядку і не встановлено законним вироком суду [5].

Як слушно зазначає Д. В. Філін, визнання обвинувачуваним вини у скоєному злочині в обмін на полегшення покарання не суперечить засаді об'єктивної істини у справі (у змагальному кримінальному провадженні істина не завжди може бути встановлена – прим. авт.), а стосується тільки суб'єктивних оцінок, відповідно до яких прокурор і суддя вважають за можливе кваліфікувати діяння обвинувачуваного за статтею кримінального закону з менш суворою санкцією й відповідно призначити більше м'яке покарання [6, с. 1055]. Поділяємо думку цього науковця, який зазначає, що при рецепції

угоди про визнання вини варто враховувати особливості діяльності правоохоронних органів України. Тому, така угода може мати місце у вітчизняному кримінальному процесі тільки тоді, коли встановлені всі обставини кримінального провадження, що підлягають доказуванню [6, с. 1056].

Розслідування кримінального правопорушення повинно провадитися всебічно, повно й неупереджено (ч. 2 ст. 9 КПК). Тому гл. 35 КПК потребує уточнень і доповнень такими статтями, по-перше, які б гарантували обвинуваченому та його захиснику мати можливість ознайомитися з усіма матеріалами кримінального провадження перед початком переговорів із прокурором про укладення угоди про визнання винуватості. По-друге, переговори про визнання винуватості повинні вестися тільки в присутності захисника, що передбачено законом (п. 9 ч. 2 ст. 52 КПК). Також Д. В. Філін справедливо наголошує, якщо обвинувачуваний відмовиться від захисника, що бере участь у переговорах, то переговори не можуть вестися далі, поки не буде допущений до участі в справі інший захисник, обраний обвинувачуваним, або призначений йому за його згоди. Відмова обвинуваченого від захисника до початку переговорів або в їхньому процесі може допускатися тільки в присутності захисника. Якщо буде інша процедура відмови від захисника за його відсутності, то це може спричинити незаконні дії щодо обвинувачуваного, з метою примусити його відмовитися від захисника. У такій ситуації немає гарантії, що кримінальне провадження велося повно, всебічно й об'єктивно, а пропозиція обвинувачуваному визнати вину надійшла не у зв'язку з відсутністю переконливих доказів його винності [6, с. 1056–1057]. Вести переговори про складання угоди від сторони обвинувачення, продовжує Д. В. Філін, може тільки відповідний прокурор [6, с. 1057], тобто прокурор, який, згідно з ч. 2 ст. 36 КПК, здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [1].

Вирішуючи питання щодо укладення угоди про визнання вини, прокурор, на думку Г. П. Середи, зобов'язаний враховувати певні обставини, а саме: ступінь і характер сприяння підозрюваного або обвинуваченого у проведенні кримінального розслідування стосовно нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення; наявність громадського інтересу в забезпеченні більш швидкого досудового розслідування та судового провадження, запобігання, виявлення або припинення більшої кількості кримінальних правопорушень чи інших більш тяжких кримінальних правопорушень [3, с. 7–8].

Цю позицією ми поділяємо лише частково. Не можна погодитись з думкою науковця щодо покладання на підозрюваного (обвинуваченого) додаткових

обов'язків, а саме, «запобігання, виявлення або припинення більшої кількості кримінальних правопорушень чи інших більш тяжких кримінальних правопорушень». Ці діяння прямо не пов'язані із вчиненим ним (в т. ч. у співучасті) кримінальним правопорушенням (злочином). А угода про визнання винуватості повинна стосуватися зобов'язань винятково в межах вчиненого підозрюваним кримінального правопорушення. Чинні закони України не передбачають обов'язку громадян розкривати злочини і прокурор не має права так діяти. Виявлення латентних та інших злочинів є обов'язком оперативних підрозділів Національної поліції України із залученням відповідних сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності. Тому, слідчий на підставі п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК [1] має право доручити оперативному працівнику провести окремі негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення, попередження і розкриття злочинів. Оперативний працівник, як суб'єкт ОРД, має право використовувати будь-які сили, засоби і методи, передбачені відповідним законом. Крім того, в ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплено заборону іншим підрозділам зазначених у цій статті органів, підрозділам інших міністерств, відомств, громадським, приватним організаціям та особам проводити оперативно-розшукові заходи [7].

Оскільки ні органи досудового розслідування, зазначені в ст. 38 КПК, ні слідчий (ст. 40 КПК), ні прокурор (ст. 36 КПК) не належать до суб'єктів ОРД згідно зі ст. 5 відповідного закону, вони не мають права в своїй діяльності керуватися положеннями цього закону й залучати осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначені органи і особи також не мають права залучати громадян до конфіденційного співробітництва. Це є винятковим правом оперативних підрозділів.

У зв'язку з викладеним, варто зауважити, що передбачене в ч. 1 ст. 275 КПК [1] право слідчого залучати осіб з якими встановлено конфіденційне співробітництво до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК викликає заперечення і підлягає виключенню з КПК.

Ми поділяємо думку І. О. Турчак та І. Д. Ваньчук, що існування інституту угоди про визнання вини в цілому є необхідним, але потрібно більш чітко та глибоко вивчити сутність даної угоди, та проблеми, що виникають при її практичному застосуванні, щоб уникнути порушень основоположних прав людини та громадянина, непорозумінь та суперечностей під час її застосування, а також неузгодженості з нормами Конституції України та міжнародно-правовими актами [5].

Як зазначає М. В. Лотоцький, кримінальний процесуальний інститут угод про визнання винуватості у тому вигляді, в якому він закріплений у КПК

України, не здатний досягти тих цілей, які ставились у процесі його прийняття. Наслідки укладення угод про визнання винуватості, на його думку, не можна передбачити, а в деяких випадках вони можуть становити новий склад злочину [2, с. 240-241]. Частково погоджуємося з позицією М. В. Лотоцького і вважаємо за необхідне розмежувати дві угоди в різних нормах закону. Тому, на нашу думку, доцільно внести зміни в ст. 476 КПК, а саме: 1) у першому реченні ч. 1 ст. 476 КПК слова «або про визнання винуватості» виключити; 2) доповнити ст. 476 КПК новим пунктом 1¹ такого змісту: «У разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор зобов'язаний звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку».

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/noviy_kpk_2012.pdf.
2. Лотоцький М. В. Наслідки укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні / М. В. Лотоцький // Науково-інформаційний вісник «Право». – 2013. – № 7. – С. 236–241.
3. Серeda Г. П. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г. П. Серeda // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 5–8.
4. Теремецький В. І. Угода про визнання вини у новому кримінальному процесуальному кодексі України / В. І. Теремецький, Г. В. Соловей // Юридична наука. – 2012. – № 7. – С. 111–115.
5. Турчак І. О. Угода про визнання вини та мирова угода: співвідношення понять / І. О. Турчак, І. Д. Ваньчук // «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу», науковий семінар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adwokat-lmw.at.ua/publ/ugoda_pro_viznannja_vini_ta_mirova_ugoda_spivvidnoshennja_ponjat/1-1-0-8.
6. Філін Д. В. «Угода про визнання вини» та можливості її застосування у кримінальному судочинстві України / Д. В. Філін // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1052–1058. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e;journals/FP/2011;1/11fdvkc.u.pdf>.
7. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.